

II. tečaj
1849.

V četrtek 11. prosenca.

2. list
I. polovice.

Opravljivec.

Kaj boje napravlja,
Naključ'je prepir,
Razdira ljubezen,
Soséskini mir?

Kaj loč' od očeta,
Od mater' sinú?
Kaj pot od ljubezni
Ravná do serdú?

Žaréči kaj néti
Plam hudih vojská,
Iz kterih izvira
Tak' dosti zlegá?

To dolgi jeziki,
Lažnjivi ljudjé,
In sploh opravljevci,
In taki storé.

Ni lépo lagati,
Nikakor lepó,
Gerdó opravljati,
Gerdó je gerdó!

Ljudjé pa letáki
So gadovi dih,
Ker tol'ko zasije
Se zlega po njih.

M. Valjavec.

Po hudi tovaršii rada glava boli.

(Pripóvíst).

V nedeljo popoldne po keršanskim nauku je bilo. Jernej in Mina sta sedéla na klopi pred hišo. Nju otroka, Tinček, zál (lóp) fantek, in Ančika, njegova sestríca, déklica cvetéciga, okrogliga lica, sta sedéla v sredi.

Pogovarjali so se, kar so gospod fajmošter popoldne pridigovali, namreč od vsmilenja do ubozih. —

Zdaj je Mina kaj povédala, Jernej je zdaj kaj razlagal in priporočeval sinčku in hčerki; ta dva sta ga pa voljno in na tanjko poslušala. Kar nista prav ali popolnoma razuméla, sta prosila, jima še enkrat razložiti.

Med tacimi pogóvori je zlato sonce za gore zasló, in verh gorá tudi zadnji žark zlate luči vgasnil.

Le tamnéje in tamnéje je prihajalo. Žé se je ravnala brumna ta družinica, klop zapustiti in v hišo se podati, kar pride dol po stezi hromast (kruljev) človek po bérgljah.

„O révež! kakó more pač težkó biti, drugači hoditi ne móči, ko na bérglje se opiraje!“ je zdihníla Ančika, ko je vglédala hromaka. „Révež je, tudi Tinček reče, révež zarés in vsmilenja vrédin.“

Timčasi se približa siromák in milo prosi, de bi se mu božji dar podelil, v imenu svétih pét kervavih ran Kristusovih.

„Mati, ljuba mati! — je zaprosila zdej Ančika, ter vperla svoje nedolžne oči v matrne — revež je, smili se mi, naj mu dam nekej denarca, ki ste ga mi za štruco zdájali. Ni ga mi takó zlo treba, temu bi pa vtegnil prav priti, kér je révež, in si ne more sam zadosti prislúžiti.“ Mati pa so rekli: „Ali pa véš, ljubka moja! de dar, tudi v dobre roké pride? Gospod fajmošter so djali, de ni prav, vsacimu podeliti, kér nekteri berači le zató berejo, kér se jim delati tóži, in de je torej celo greh, tacim lenuham v bogajmé dajati, ker jih po tim takim le v lenobi podpéramo.“

„Mamka, mamka! ta ni potepúh, vidi se mu na obrazu, de ni — reče spet Ančika — torej naj mu dam, naj; kaj ne, mati, de ne branite?“ Mati pá vesela objame hčerko, jo poljubi (kušne) na rúdeče lica, ter ji dovóli prošnjo. Ančika pa urno vstane in teče v hišo. Ravno takó tudi Tinček. Kmaló prideta nazáj. Vsak svojo hranilnico prineseta in dasta révežu polovico prihranjeniga denarja, kteriga so jima zavoljo pridnosti vsako nedeljo za štruco oče ali mati dájali. Jernej in Mina sta mu tudi vsak nekaj pomolila.

„Bog vam poverni jezerokrat (tavženkrat), do-

bri ljudjé! se je zdaj zahvalil siromak, in solze veselja so mu stopile v oči, de je najdel ljudí takó blaziga, takó vsmiljeniga sercá. Ni se mu bilo moč še od té brumne družine ločiti. Oberril se je še k Ančiki in Tinčku rekóč: Vama, dobra otroka! ako bo sta tudi prihodnje takó pobožna, kakor dozďaj, bo ďál Bog, ki je sama pravica, dolge léta, veséle in srečne srečne dní.“ Ko je zahvalo sklenil, je prosil Jerneja in Mino, de bi mu ne odrekla, nocoj pod nju streho prenočiti, kér se je že noč storila, in ďalje hoditi v tãmi je težavno hromimu človéku.

Dovólita v tó in rečeta mu v hišo iti, kamur so se vsi podali. „Vém, de ste lačni, reče Jernej, ko je Mina večerjo prinesla; nimam veliko družine, in kjer se štirje pri mizi nasitijo, se lahko včasi tudi péti.“ In ďjal je siromaku za mizo se pomakniti. Predin so se vsedli, je molil Tinček naprej, drugi pa so narekvali. Razne reči so se menili med jedjó. Ko so povečérjali, je Ančika molila. Takó je bil Jernej vrédil, de je Tinček vselej pred jedjó molil, Ančika pa po jédi.

Po večerji je Jernej med družim vprašal revniga človeka, zakaj de je hrom. Ta pa je odgovoril: „Nisim še svoje prigodbe nikomur povédal; vam pa jo razodénem, kér ste mi toliko dobri, in kér bi vtegnila biti sinčiku in hčerki v podúk, se hudobnih tovaršev, malopridne družine, kolikor je moč, ogibati. In jél je pripovedovati takole:

„Miha mi je imé. Sim sin pobožnih in še precej premožnih staršev, ki so na Gorénském živéli. Brata so rajnki oče — Bog jim daj nebesa! — za dóm odločili, mene so pa v šolo dali. Začetne tri šole sim v Kranji obiskoval, pridno sim se učil in sim bil vselej eden prvih. Kér mi je úk od rók šel, so me dali po dobro končanih začetnih šolah v Ljubljano. V dvanajstim létu sim nastopil prvo latinsko, in sim berž vse svoje součence prekosil. Takó tudi v drugim létu. Vsi učeniki so bili z menój popolnoma zadovoljni. V tretji šoli perviga pol léta so mi oče vmerli. Še mi doné po usésih beséde, ki so mi jih na

smertni postelji govorili. O ko bi jih bil pač vbógal! Djali so — naj povem, de slišita sinček in hčerka — djali so: „Ljubi moj sin! vselej si me še vbógal, vém, de tudi moje slednje beséde, ki jih v tvoj prihodnji príd, v tvojo večno srečo govorím, ne boš preslišal. Nič noviga ti ne bom povédal. Kar sim ti že večkrat priporočeval, bom še enkrat ponovil. Bog nej ti bo vedno v mislih, njega nikár nikoli ne pozabi, de tudi on tebe ne pozabi. Svojo mater in svoje uč-nike rad, zvestó in vselej vbógaj. S hudobnimi tovarši se ne druží, v spridene družíne ne zahajaj, zakáj pregovor je: Po slabi tovaršii rada glava boli, in ta pregovor je gola resnica. Koliko jih je že slaba družina zapeljala, časno in večno pogubila, ni izreči. Torej, pri živim Bógi te zarotím, pri vsím, kar ti je ljubo in drago, pri tvoji lastni, časni in večni sreči, pri ljubezni do tvojiga očeta, ki me bo kmalo mertvaški pót polil, ogibaj se sosebno hudobnih tovaršev. Glej, de ohraniš nedolžno sercé, zmíram rad moli; in srečen boš.““ Takó so govorili in kmalo potém so v miru zaspali, na vekomaj zaspali.“

(Konec sledí.)

Praznovanje večéra pred sv. trémi kralji v Ljubljani v létu 1849.

Létas že štirdeséto léto teče, odkar niso Ljubljancani spomina sv. treh kraljev takó obhajati vidili, kakor se je létas obhajal. Noter do léta 1809 so hódili namreč Krakovski *) ribči vsak večer pred sv. 3. kralji z zvezdo pred hiše pét ali kolédvat, kakor v nekterih krajih pravijo. V létu 1809 pa je bila ta sama na sebi lépa, pobožna navada od gosposke prepovédana. Ne mara, de se je kakimu napihnjenu ptujimu gospodu pre kmétiška zdela. Letas pa je ta pobožniga Slovenca pobožna navada v Ljubljani spet od smerti vstala. Krakovčani, ki

*) Krakovo je Ljubljansko predmestje (Vorstadt). Njega prebivavci se imenujejo Krakovci ali Krakovčani, ljudje lépe, tédne postave, iskreni domoljubi.

imajo po staroslovensko navade svojih prednikov v sosebnosti veliki časti, so letas po stari beli Ljubljani spet zvezdo nosili.

Že ob sedmih zvečer se je bila velika množica ljudi mladih in starih v Krakovim sobrala. Komaj so čakali trenutja, zvezdo in kralje zagledati. Je že pol osmih, bo kmalo osem, kaj delajo takó dolgo? slišim godnati: — Kar se zasvétí v visočini lépa, svitla zvezda, in se pomika proti Teržaški césti. Vse ji vre naproti. Nihče se je ne more nagledati, nihče njene lepote prehvaliti. — Stopimo tudi mi bliže, in oglejmo jo natanjko.

Na enim, dva moža visokim in na dveh pristranskih kolih, nesó trije možje kakor bandero svitlo, rumeno, 9 čevljev veliko zvezdo s šestími rogíji. Votla je in narejena iz beliga, v olje namočeniga popirja, de se bolj sveti od tréh luč, ki na sredi goré. Beli popír pa je na robih preprežen s traki iz višnjeviga in rudečiga popirja. Te tri barve so naše, slovénske barve (farbe). Sreda je okrogla. Na sprednji strani se vidi lepó izobrazena podoba, kakó so svétí 3 kralji Ježušku zlató, miro in kadilo darovali. Na drugi strani pa se bliši z lipovim vencam ovénčan dvojoglavni cesarski orel (Adler). Nosače spremljajo na vsaki strani 3 možjé, v rokah na palicah belo- višnjevo- rudeče oblončke *) ali mehurje iz popirja deržé. V vsakim gorí luč, de se sveti. Kralji so létas v svojih navadnih oblačilih in grejo péš za zvezdo.

Drugo léto pa se sliši, de bojo po kraljevo napravljeni in jezdili. Spremimo jih dalje.

Pred prvo hišo priti, kjer so si namenili péti, obstanejo z zvezdo. Obernejo jo proti hiši. Eden izmed nosačev jo ima na vervici in jo vseskozi vertí. Kralji pa zapojejo v ganljivim napévu nar prej pobožno pesem, ki se takole začne:

Nocoj, ljudjé, je svitla nóč,
Svitlejš' je nóč, kakor je dan,
Ker nam je rojen novi kralj,

*) Oblónček, oblon (kleiner, grosser Ballon) od beséde „oblo“ (okroglo).

En kralj, en kralj čez kralje vse,
 En Rodež čez vse Rodeže,
 En gôspod čez gospóde vse.

Prostor nam ne pripusti, céle pesmi podati, ki celo pot svetih 3 kraljev do Betlehema popiše.

Pa ne le eno, ampak več pobožnih pesem v milih glasih so pred hišami spoštovanih gospodov péli. Veliko poslušavcov, sosebnó pa mladosti je spremljalo verle Krakovčane od hiše do hiše. In vémo, de ni bilo nobeniga med njimi, čigar serca bi ne bile svete pesmi tudi s svetim veseljem navdale. Svoje dopadajenje so pa poslušavci in gledavci pevcam pokazali, ker so nazadnje enoglasno beséde zagnali: Slava Krakovčanam! *J. Navratil.*

Kakó je nekdo svojiga prijatla oslepil.

Mladi ljudje imajo navado, de znancu, se mu izzad natihama bližaje, naglo oči zatisnejo, in ga pusté vganjati, kdo de je. Kakó nevarna navada de je to, spričuje ta zgodba, ki jo je rajnki Bêr, slovesni zdravnik za oči na Dunaji, svojim učencam več kot stokrat pravil:

Néki ženin je svojiga daljniga prijatla na ženitvanje povabil. Prijatelj pa mu odpiše, de zavolj silniga dela kratko in malo ne more priti, desiravno bi strašno rad. Vender pa prijatelj dela in dela, de svoje opravila préd opravi, kot je mislil. Hití zdej svojimu prijatlu željo spolnit, ki se ga več ni nadjal. Pride v mesto, ko so se bili svatje že okoli mize posedli. Nar boljši volje so bili. — V hiši mu je bil vsak kотиček znan. Zmuza se pri stranskih vraticih v stanico, kjer so se gostili, in ženinu iznenadi (iznevésti) oči zatisne. Bolj ko ta roke proč terga, tim bolj jih tiší prijatelj, ki ga je mislil razveseliti.

Dolgo se obedva napenjata; pa eden družimu ne poda. Eden čversto derží; drugi se na vso moč in na vse strani méče, se rók iznebiti. Kar na enkrat ženin zavekne, de vse groza spreletí. Njegov prijatelj ga zdej spustí. Ali kolika žalost namesto poprejšniga veselja! Pred malo trenutji takó srečni mladi ženin je na eno oko slép, na drugo

malo malo vidi. Lahkomiselni prijatelj mu jih je bil pretisnil. Neutegama pošljejo po zdravnika in scer ravno po gospoda Bêra; ali zastonj je bila vsa pomoč. Ubogi ženin je pozneje tudi na drugo oko oslepil. Otroci! mislite si žalost njega, njegove žene in pa tudi mladiga prijatla, ki je v norčii toliko nesreče storil, brez de bi bil poprej kaj takiga le mislil, in opustite take norčije.

Vraže ali prazne vére.

Vraže ali prazne vére, katerih mati je nevédnost, imenujejo zató, ker je k takim véram sosebnó ženski spol nagnjen, tudi (pa Védeš nì tega kriy) — jih imenujejo tudi babje vére. Take vére navdajo priprostiga človeka zdej s praznim upanjem, zdej z nepotrebno boječnostjo, zdej s hudobnimi mislimi brez vsiga vzroka (uržoha). Te pa so bile spet krive neizrečeno veliko nesreč. Torej bo Védež sčasama vse njemu znane babje vére razjasnil. Takó pravijo:

Če se kruh z nožem, ki ima tri križčike razreže, bolj tékne. (Se vé de; pa béli še bolj kot černi).

Meni takó strašno v lévim ušésu zvoní. Bom gotovo kako laž slišal. (Si jo že slišal, berž ko si te beséde izgovoril; zakaj to je laž, de boš ravno zavolj tega kako laž slišal, ker ti v levim ušesu zvoní).

Če ti zajic pót pretéče, to nesrečo pomeni. (To je prava božja resnica; zakaj že to je nesreča, de ti zajca nisi vjel. Še bolje pa bi bilo, ko bi ti kdo že pečeniga naproti pernesel).

Človeški možgani.

Teža možganov odraseniga človeka znese 3 do 4 funte in nekoliko čéz. Možgani ljudi prebrisane glave so veliko težji od drugih. Možgani dveh bebcov, ki so jih zdravniki po njih smerti tehtali, so imeli le po funti in nekoliko čéz. — Ženski možgani so sploh lagljí memo možkih. Težé po 2 do 3 funte in nekoliko več. V visoki sta-

rosti možgani nekoliko svoje velikosti in téže zgubé. To-
rej v starosti dušne moči takó oslabé. Ker je Bog člo-
véka z nar večim umam obdaril, so tudi človeški mož-
gani večí od možganov nar večí zverine.

Ali je dobro sveče pogostama vsekovati?

Če se dve enako dolgi sveči obé kmalo prižgete, od
kterih se ena po potrebi vsekujе, druga pa ne; bo vse-
kovana veliko dle goréla kot druga. Poverh se pa pri nji
tudi bolj vidi. Tedej je dobro sveče pogostama vsekova-
vati ali utrinjati. Kdor ne verjame, naj se prepriča. Do-
sti jih je namreč, ki menijo, de sveča pogostama vsekova-
vana prenašlo zgorí. —

Smešnica.

Pred nekoliko léti sreča v Ljubljani mestnjan mest-
njana, ki je pod plajšam bútarco na tergu kupljenih drev
domú nesel. Kaj pa neseš pod plajšam? vpraša uni. Tega
je sram, in pravi: Gosli so se mi pokazile, pa jih nesem
popravit. Ali komaj dve stopinji dalje stopi, mu pade eno
poleno izpod plajša. Sramožljivosti se ne ozre, kakor bi
nič čutil ne bil, in gre svojo pot. Uni pa ropòt poléna za-
slišati zavpije za njim: Ti! poglej no, ena struna ti je
odpadla.

Zastavica.

Kaj je na en las tákšno ko mi, in vender ni, kar mi.
ničesar ni, in vendar ni, kar mi.

Slovénski lepopisni izgledi.

Spisal F. Centrik, učenik v Ljubljani.
Založil in na prodaj ima Janez Giontini.

Imenovaní lepopisni izgledi so v novim pravopisu z malimi in
velkimi čerkami takó lepo pisani, de jih zamoremo brez pomiselka
hvaliti in vsim učenikam malih šol priporočiti. Cena je nizka. En list
s 3 izgledi velja 2 kr. En zvezek z 12 izgledi 10 kr., s 16 izgledi
16 kr. Na 12 zvezkov se dóbi eden poverh.

J. Navratil.

Popravek.

V 1. listu na 5. strani v 6. versti od zdolej beri „ničesar“ na-
mesto „česar ni.“

Rozalija Eger, založnica. J. Navratil, vrednik.